

УДК 370

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

О.В. Плуток

Згідно концепції загальної середньої освіти останнє є основою соціалізації молоді людини в суспільстві, фундаментом для подальшої її освіти чи трудової діяльності, що являється умовою соціального розвитку особистості. Отже провідною функцією сучасної школи повинна стати соціалізація особистості в процесі навчальної та позанавчальної діяльності.

“У загальному розумінні поняття “соціалізація” – це формування основних параметрів особистості (соціальні потреби, соціальні настанови, мотиви волі тощо) під впливом соціальних вартостей відповідних соціальних інститутів суспільства в економіко-трудовай, громадсько-політичній, культурно – аматорській, освітянсько-виховній, сімейно – шлюбній і релігійних сферах життєдіяльності” [2; 137].

Соціалізація найактивніше, найвиразніше, найефективніше протікає в освітніх закладах, школа має значні можливості і повинна стати базовим рівнем соціалізаційного процесу.

© Плуток О.В., 2004

Процес соціалізації це багатогранний, багатоаспектний процес, що протікає в декілька етапів і має значний зміст та різноманітні форми і напрямки реалізації, які залежать від складності, рухливості і відкритості суспільства [3, 56].

В цьому плані важливим постає питання виявлення соціально-педагогічних чинників соціалізації, форм та методів її здійснення.

Поняття “соціалізація” тісно пов’язане з поняттям “розвиток особистості”, “виховання”, “формування особистості”. Спільною рисою цих понять є те, що всі вони являються аспектами становлення людського способу життя і в різні періоди розвитку особистості ті чи інші можуть послідовно виступати на перший план взаємо обумовлюючи один одного.

Але ці поняття не можна ототожнювати. Наприклад, різниця між поняттям “соціалізація” і “розвиток особистості” полягає в обсязі цих понять, або в аспекті їх розгляду. За обсягом вони відрізняються в тому, що соціалізація на відміну розвитку особистості протікає до певного періоду, поки людина не стане соціально зрілою. За аспектом розгляду розвитку особистісних рис – соціалізація це розвиток в певному конкретному суспільстві.

На відміну від формування особистості соціалізація формує особистісні риси соціально зрілого індивіда і являється більш універсальним процесом у порівнянні з поняттям “формування особистості”.

Як виховання так і соціалізація включає в себе дію зовнішнього середовища на людину, але в процесі виховання це відбувається як односторонній процес, то в процесі соціалізації це протікає як двосторонній [2, 137].

“Отже поняття соціалізація” є органічним елементом концептуальної системи педагогіки і тісно пов’язане з поняттями, які відображають явища розвитку, формування та виховання особистості.

Якщо перше з них відображає об’єктивний зміст пожиттєвої еволюції і особистості, друге розкриває об’єктивний механізм реалізації цього процесу й разом його особну фазу, а третє – суспільно цілеспрямовану і організовану складову його здійснення, то поняття соціалізації охоплює системну єдність цих понять і розкриває їхнє підґрунтя – людинотвірний змісту суспільного життя та діяльності” [3, 63].

Процес соціалізації шкільної молоді повинен стати керованим цілеспрямованим елементом навчально – виховного процесу для забезпечення входження особистості в суспільство. “Провідна функція школи виявляється в тому, що вона своєю дією задає головний напрямок і зміст соціалізаційних впливів, їхню орієнтацію, їх прочитання у контексті цілеспрямованої педагогічної дії” [3, 82].

Трудове навчання його зміст, засоби та методи в системі середньої освіти мають значний соціалізуючий потенціал, значне поле дії соціалізуючого процесу. Як і всі загальноосвітні дисципліни трудове навчання здійснює розумовий розвиток дитини, особливо в процесі конструкторсько-технологічної діяльності. Завдяки специфічним особливостям трудового навчання створюються сприятливі умови для фізичного розвитку учнів в процесі практичної діяльності. При здійсненні колективних трудових процесів такі риси сучасної людини “як комутативність, взаємодопомога, підприємливість, сприймання здорового духу суперництва”. Заняття художніми промислами стимулюють культурний розвиток учнів через виховання естетичного смаку та розуміння прекрасного [4, 27].

У процесі формування технологічних понять і вмій учнів краще засвоюють закономірності розвитку природи та суспільства і включаються в активну перетворюючу діяльність. Поєднання навчання учнів з продуктивною працею забезпечує дієвість

Їхніх поглядів та переконань, сприяє досягненню єдності світогляду та повсякденної практичної поведінки, що в свою чергу являється змістовним вираженням процесу соціалізації особистості.

Трудове навчання вирізняється серед інших навчальних дисциплін тим, що може виконувати лише йому притаманні функції:

- формує уявлення про навколишнє середовище,

- спираючись на закономірності розвитку природи та суспільства знайомить учнів з основами сучасного виробництва,
- відіграє домінуючу роль у забезпеченні професійного самовизначення школярів особливо на сфері виробництва,
- готує учнів до майбутньої практичної діяльності,
- виховує якості особистості, які можуть бути сформовані лише в процесі продуктивної праці,
- забезпечує індивідуальний підхід у розвитку особистісного потенціалу до майбутньої практичної діяльності у сфері виробництва [4, 33].

Узагальнюючи вищесказане, можна стверджувати, що трудове навчання відіграє надзвичайну соціалізуючу роль на шкільному етапі соціалізації особистості.

“Трудове навчання повинно стати невід’ємною складовою частиною особистісно орієнтовної моделі освіти, сприяти забезпеченню формування соціально – активної особистості, здатної до конструктивного перетворення довкілля на засадах гармонії краси і доцільності” [4, 27].

В процесі трудового навчання здійснюється соціалізація особистості за основними напрямками:

1. Особистісний, змістом якого являється забезпечення внутрішнього становлення молодой людини, як соціальної істоти.
2. Міжособистісний, який дає змогу спілкуватися в спільній діяльності, співчуття, співпереживання, культури сприйняття та розуміння іншого.
3. Соціально – груповий, який виражається в формі етнізації, початкової професіоналізації, соціально – групової сомоіндетифікації, оволодіння алгоритмами, колективної поведінки тощо.
4. Політико – правовий, що являє собою засвоєння учнями сприйняття, розуміння і оцінки політико – правових відносин різного рівня та форми.
5. Економічний напрямок, який передбачує засвоєння знань, вмінь, навичок майбутньої поведінки та діяльності.
6. Екологічний, який забезпечується через вивчення стосунків людини з природою, розкритті їх взаємо-зворотного характеру та усвідомленню відповідальної екологічної поведінки, як чинника покращення людського життя.
7. “Я – Універсум”, реалізується за рахунок етичного, естетичного становлення особистості, формування її ідеалів та вищих почуттів, дійсних духовних прагнень і життєвих цілей [3, 96].

Саме тут відіграють свою незамінну роль уроки ознайомлення з технологіями, підприємствами та установами, загальноекономічної освіти та сімейної економіки, уроки здорового способу життя. Надзвичайної ваги набувають завдання професійної орієнтації та професійного самовизначення учнів, які покликані вирішити заняття трудового навчання [3, 94].

Література:

1. Концепція загальної середньої освіти (12 річна школа) // Педагогічна газета, 2002 – № 1
2. Мокаленко В.В., Циба В.Т. Культурно-діяльнісна концепція соціалізації особистості. // Педагогіка і психологія. 1995. – № 3.
3. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації європейські абрисы. – К. ВіРА УН-САЙТ, 2000.
4. Тхоржевський Д.О. Методика трудового та професійного навчання. – К.: РННЦ “ДІНІТ”, 2000.